

UNIVERSITATEA DIN CRAIOVA
FACULTATEA DE ISTORIE, FILOSOFIE, GEOGRAFIE

TEZA DE DOCTORAT

*Cultura Verbicioara în spațiul
carpato-balcanic*

REZUMAT

Coordonator științific
Prof. Dr.Dr.h.c.mult. Vladimir Iliescu

Doctorand
Florin Ridiche

Craiova
2008

În lucrarea de față fiind adunate la un loc toate descoperirile publicate de tip Verbicioara de pe teritoriul României, se impun unele considerații referitoare la acestea.

Astfel, considerăm că este necesară o nouă ordonare a datelor privitoare la cultura Verbicioara deoarece arheologii care s-au ocupat de această cultură fie s-au referit numai la o zonă din aria acesteia fie s-au referit la toată aria culturii bazându-se doar pe descoperirile mai importante fie au făcut o prezentare generală a culturii.

Săpăturile arheologice făcute în anii 1949-1951, 1955 și 1957 la Verbicioara, punctul "La Trestie", de către D. Berciu au dus la definirea unei culturi care ocupă în principal teritoriul Olteniei și care a fost încadrată în epoca bronzului mijlociu și târziu. Ulterior, D. Berciu a încadrat materialul arheologic descoperit la Verbicioara, în două faze pentru ca în 1961 să stabilească periodizarea finală a culturii Verbicioara când au fost deosebite cinci faze în evoluția acestei culturi; primele trei faze au fost atribuite epocii bronzului mijlociu, iar ultimele două, epocii bronzului târziu; ultima fază a fost la rândul ei împărțită în două subfaze a și b. Din 1961 și până în prezent o parte dintre arheologii români au încadrat materialele de tip Verbicioara în sistemul cronologic definit de D. Berciu. Totuși, în această perioadă, au existat și obiecții asupra periodizării clasice ca de exemplu cea făcută în 1976 de către B. Hänsel care consideră, pe baza materialului publicat până la acea dată, că se pot observa doar două faze sigur distincte ale culturii, din care cea veche, care cuprinde fazele I până la III după D. Berciu, reprezintă grupul Verbicioara, iar cea târzie (fazele IV-Vb) a fost numită grupul Govora. De asemenea N. Tasić, folosindu-se de criteriul tipologiei ceramicii, împarte cultura Verbicioara în trei faze. În 1996, M. Nica stabilește un nou sistem cronologic pentru cultura Verbicioara, corelându-l însă cu cel clasic definit de D. Berciu, împărțind evoluția acestei culturi în șase faze: prima fază, numită Proto- Verbicioara, corespunde cu

aspectul Gornea-Orlești, a doua fază, numită Pre- Verbicioara, corespunde cu faza I după D. Berciu, faza I corespunde cu faza II după D. Berciu, faza II (clasică) corespunde cu faza III după D. Berciu, iar faza IV corespunde cu faza V după D. Berciu. Considerăm, pe baza periodizărilor prezentate mai sus, că criteriul tipologiei ceramicii a prevalat mai mult decât cel stratigrafic în definirea culturii Verbicioara. De aceea un studiu chorologic făcut prin cartarea a cât mai multe elemente din catalogul prezentat în această teză a adus date în plus privind periodizarea culturii Verbicioara.

În ceea ce privește calitatea cercetării am considerat că materialele arheologice de tip Verbicioara provin din cinci categorii de cercetări: descoperiri întâmplătoare, cercetări de suprafață, săpături de salvare, săpături sistematice și sondaje. În urma statisticii făcute, încadrând în aceste categorii informațiile din literatură, am ajuns la următoarea situație: 34,24% din materialele de tip Verbicioara provin din descoperiri întâmplătoare, 33,24% provin din cercetări de suprafață, 3,08% provin din săpături de salvare, 18,49% provin din săpături sistematice și 10,95% provin din sondaje.

Având în vedere datele de mai sus putem spune că există un grad mare de relativitate în definirea culturii Verbicioara. Referitor tot la calitatea cercetării observăm că numeroase puncte în care s-au găsit materiale de tip Verbicioara se află pe teritoriul sau în imediata vecinătate a unor orașe precum Râmnicu Vâlcea, Slatina, Craiova, Drăgășani, pe când anumite zone au rămas aproape necercetate ca de exemplu sud-estul, sud-vestul și nord-vestul Olteniei.

O combinație între formele de relief geografic pe care sunt amplasate așezările, și fazele în care este încadrată ceramica culturii Verbicioara ne-a dus la următoarele constatări: astfel observăm că 43 puncte cu ceramică din fazele timpurii (I-III) ale culturii Verbicioara față de 34 puncte cu ceramică din fazele târzii (IV-V) ale aceleiași culturi se află în zone “deschise “ - margine de terasă joasă, luncă; de asemenea, doar 19 puncte cu ceramică din fazele timpurii (I-III)

ale culturii Verbicioara față de 44 puncte cu ceramică din fazele târzii (IV-V) ale aceleiași culturi se află în zone “dominante” - promontorii, margine de terasă înaltă; la aceste puncte se mai adaugă așezările de tip “cenușar”, cu ceramică numai din fazele târzii ale culturii Verbicioara, și cele din peșteri cu ceramică din fazele timpurii dar și cu ceramică din fazele târzii.

În această lucrare susținem că ceramica din fazele târzii ale culturii Verbicioara nu apare, în numeroase cazuri, în același loc cu cea timpurie, fapt dovedit și de câteva descoperiri prezentate în catalog care ne sugerează o altă modificare în situația așezărilor din Oltenia, produsă probabil ca urmare a apariției culturii Gârla Mare, la est de Porțile de Fier, în cursul fazei III și la începutul fazei IV a culturii Verbicioara.

Observăm, în literatura referitoare la cultura Verbicioara, că există descoperiri în care ceramica fazelor târzii apare asociată sau este suprapusă de ceramică hallstattiană timpurie dar există și descoperiri în care ceramica fazelor târzii apare asociată sau este suprapusă de ceramică de tip Basarabi, Ferigile sau de tip La Tène. Toate acestea ne arată că, nu în toate cazurile, există continuitate între așezările culturii Verbicioara, fazele IV-V, și cele hallstattiene timpurii.

Privitor la descoperirile cu caracter funerar din cadrul culturii Verbicioara, până acum avem semnalate morminte de incinerare, datate în primele trei faze, în opt puncte, morminte de incinerare, datate în ultimele două faze, în patru puncte. Au mai fost descoperite morminte de înhumare în patru puncte care datorită condițiilor de descoperire, cu greu pot fi încadrate într-una din fazele culturii Verbicioara. Observăm că mormintele de incinerare din fazele timpurii se află numai în jumătatea sudică a Olteniei, foarte aproape de Dunăre și au fost găsite în grupuri mici de două până la cinci, practic neputându-se vorbi de necropole. Mormintele de incinerare din fazele târzii sunt și mai puține decât cele din fazele timpurii și au fost descoperite în zona deluroasă din jumătatea nordică a Olteniei.

Piese din bronz și aramă sau tipare pentru turnat celturi apar în Oltenia atât izolat cât și în depozite dar atribuirea lor culturii Verbicioara este greu de făcut datorită condițiilor nesigure în care au fost descoperite cât și faptului că multe dintre ele provin din descoperiri întâmplătoare. Singurul lucru pe care îl putem arăta în legătură cu aceste descoperiri este că aproape toate sunt concentrate în jumătatea nordică a Olteniei.

În încheiere putem spune că periodizarea culturii Verbicioara făcută de D. Berciu în 1961 nu mai este valabilă din considerentele prezentate în această lucrare. În plus, o împărțire pe faze făcută aproape exclusiv pe criteriul tipologiei ceramicii, încadrarea materialelor, descoperite ulterior, pe această periodizare și condițiile stratigrafice nesigure au dus, în timp, la dezacorduri între arheologi privind atribuirea distinct pe faze a ceramicii. Referitor la atribuirea unor materiale fazei II nu putem afirma decât că atâta timp cât nu apar alte tipuri ceramice caracteristice și specifice de forme și decor care să definească mai bine această fază, nu putem accepta existența vreunei faze II a culturii Verbicioara. Așa cum am arătat, se pare că descoperirile de tip Gornea-Orlești și Verbicioara, faza I, se constituie într-un grup aparte la fel ca și cele de tip Verbicioara, fazele IV-V. De asemenea trebuie văzut dacă descoperirile cu ceramică din faza III formează un grup separat sau se leagă de cele din fazele timpurii și de tip Gornea-Orlești. Dar problemele culturii Verbicioara nu pot fi rezolvate pe deplin până nu se vor extinde cercetările la o scară mult mai largă și în Bulgaria și Serbia, cel puțin la nivelul la care au ajuns acestea în România.